

Lekcja 35

Temat: Każdy z nas ma schronienie w betonie – Stanisław Barańczak „Wypełnić czytelnym pismem” oraz „Każdy z nas ma schronienie w betonie”.

1. „Tym, co charakteryzuje jego poezję, oprócz związków z XX-wieczną awangardą, jest pogłębiona refleksja nad językiem, dlatego bywa często określany mianem "poety lingwistycznego". W swoich wierszach wykraczał poza granice przyjętego języka literackiego, rozbijał jego schematyzm. Interesowały go takie zjawiska, jak mowa wykolejona, zakłócona błędem lub nieporadnością, bełkotliwa gadanina, przejęzyczenia i przypadkowe zbiegi okoliczności językowych, inercja i automatyzm. Odwoływał się do języka mówionego, potocznego i dziecięcego, nieustannie wypróbowując granice systemu językowego. Gra ze słowem nie stała się w jego twórczości celem samym w sobie, zawsze była poszukiwaniem sposobu na właściwy opis rzeczywistości.” (Culture.pl)

- Którego poetę opisuje powyższy fragment artykułu?
- STANISŁAWA BARAŃCZAKA

NOTATKA

- **Nowa Fala** – nurt w poezji współczesnej (lata 70. XX w.), poeci wzywali do przedstawiania w literaturze prawdziwego obrazu rzeczywistości i występowali przeciwko nowomowie i manipulacji.
- **Nowomowa** – język propagandy, stworzony na potrzeby państwa totalitarnego, pokazywał sfałszowany obraz świata.
- **Autor „tropi” język** – język nowomowy, którym tak chętnie posługiwała się komunistyczna propaganda.
- **Manipulacja językowa** – namawianie, nakłanianie, przekonywanie kogoś do jakiegoś działania, najczęściej sprzecznego z jego interesem, ale w interesie nadawcy. Są to działania nieuczciwe, bo człowiek nie wie, że jest do czegoś nakłaniany.

■ Stanisław Barańczak

■ **Wypełnić czytelnym pismem**

■ Urodzony? (tak, nie; niepotrzebne skreślić); dlaczego „tak”? (uzasadnić); gdzie? kiedy? po co? dla kogo żyje? z kim się styka powierzchnią mózgu? z kim jest zbliżony częstotliwością pulsu? krewni za granicą skóry? (tak, nie); dlaczego „nie”? (uzasadnić); czy się kontaktuje z prądem krwi epoki? (tak, nie); czy pisuje listy do samego siebie? (tak, nie); czy korzysta z telefonu zaufania (tak, nie); czy żywi i czym żywi nieufność? Skąd czerpie środki utrzymania się w ryzach nieposłuszeństwa? czy jest posiadaczem majątku trwałego lęku? znajomość obcych ciał i języków? order, odznaczenia, piętna? stan cywilnej odwagi? czy zamierza mieć dzieci (tak, nie); dlaczego „nie”?

(*Jednym tchem*, 1970)

WIERSZ MA FORMĘ ANKIETY

ODPOWIEDZ NA PYTANIA Z WIERZA

Urodzony?	TAK	NIE
gdzie? kiedy? po co? dla kogo żyje?		
z kim się styka powierzchnią mózgu?		
z kim jest zbliżony częstotliwością pulsu?		
krewni za granicą skóry?	TAK	NIE
czy się kontaktuje z prądem krwi epoki?	TAK	NIE
czy pisuje listy do samego siebie?	TAK	NIE
czy korzysta z telefonu zaufania?	TAK	NIE
czy żywi i czym żywi nieufność?		
Skąd czerpie środki utrzymania się w ryzach nieposłuszeństwa?		
czy jest posiadaczem majątku trwałego lęku?		
znajomość obcych ciał i języków?		
ordery, odznaczenia, piętna?		
stan cywilnej odwagi?		
czy zamierza mieć dzieci	TAK	NIE

Zapoznaj się z fragmentem oryginalnego kwestionariusza paszportowego z lat 70. XX w.

Fragment kwestionariusza do biura paszportów MSW z lat 70.

[...] PODANIE – KWESTIONARIUSZ

Proszę o wydanie zezwolenia na wyjazd za granicę do na okres od do w celu [...]

30. Czy był karany sądownie, za co i kiedy?

32. Czy przeciwko Obywatelowi toczy się postępowanie przygotowawcze, sądowe lub wykonawcze w sprawie karnej o przestępstwo [...] lub w sprawie karnej skarbowej oraz czy i kiedy zakończył się okres próby w razie warunkowego umorzenia postępowania?

33. Kto z członków rodziny stale zamieszkały w kraju ubiega się o zezwolenie na wyjazd lub przebywa czasowo za granicą (podać kraj, m-c i rok wyjazdu)

34. Rodzina zamieszkała za granicą: (nazwiska, imiona, daty urodzenia, miejsca zamieszkania, stopień pokrewieństwa, od kiedy przebywa za granicą, zawód i miejsce pracy)

[...] uprzedzony(a) o odpowiedzialności karnej z art. 247 § 1 KK [...]Dariusz Pawelec, Czytając Barańczaka, Katowice 1995, s. 65.

1. Wskaż różnicę między kwestionariuszem a wierszem Barańczaka.

.....
.....

2. Dlaczego autor zastosował taki styl?

.....
.....

3. Czemu służą przerzutnie w wierszu Stanisława Barańczaka?

.....
.....

➤ 4. Do czego namawia wiersz Stanisława Barańczaka?

➤
.....

➤ 5. Jaki rodzaj zdań dominuje w tekście? Co przypomina wiersz dzięki ich nagromadzeniu?

➤
.....

➤ 6. Uzupełnij tabelę dotyczącą związków frazeologicznych wykorzystanych w wierszu *Wypełnić* czytelnym pismem.

cytat	Jakie związki frazeologiczne przekształcono?	interpretacja
„prądem krwi epoki”		
„stan cywilnej odwagi”		
„się styka powierzchnią mózgu”		
„środki utrzymania się w ryzach nieposłuszeństwa”		
„posiadaczem majątku trwałego lęku”		

➤ 7. W swych utworach Stanisław Barańczak m.in.:

- ☐ obnażał absurdy realnego socjalizmu.
- ☐ ujawniał manipulacje PRL-owskiej propagandy.
- ☐ ośmieszał polską inteligencję.
- ☐ oddawał totalitarny i opresyjny charakter ówczesnego państwa polskiego.

➤ 8. Zaznacz cechy charakterystyczne dla poezji Stanisława Barańczaka:

język kolokwialny, tematyka egzystencjalna, tematyka społeczna, prawdy filozoficzne, rzeczywistość PRL, stylizacja na nowomowę

➤ 9. Na co jest stylizowany wiersz "Wypełnić czytelnym pismem" S. Barańczaka?

- ☐ Zapiski gawędziarskie
- ☐ Artykuł
- ☐ Ankietę
- ☐ Dziennik

➤ 10. Jaki system polityczny został opisany w wierszu "Wypełnić czytelnym pismem"?

- ☐ Królewski
- ☐ Autorytarny
- ☐ Demokratyczny
- ☐ totalitarny

OKREŚL CZY PODANE ZDANIA SĄ PRAWDZIWE CZY FAŁSZWE	PRAWDA	FAŁSZ
Utwór został napisany w konwencji protokołu-ankiety, na którą składa się sam tytuł, a także kompozycja w formie pytań.	PRAWDA	FAŁSZ
Poeta grając z metaforą i utartym językowo frazeologizmem tak naprawdę wskazuje na bunt jako jedyną możliwą opcję.	PRAWDA	FAŁSZ
Wiersz ten można więc odczytać nie jako „czarną” diagnozę człowieczeństwa, ale systemu politycznego.	PRAWDA	FAŁSZ
Barańczak wykorzystuje tutaj język urzędowy w funkcji parodystycznej, dzięki czemu osiąga podwójny efekt: z jednej strony demaskuje fałsz komunistycznej nowomowy, z drugiej natomiast dociera do paradoksów języka.	PRAWDA	FAŁSZ
Kolejne wersy tekstu budują wyrazisty portret człowieka uwikłanego w system politycznego zniewolenia.	PRAWDA	FAŁSZ
Barańczak wyraźnie kontrastuje skostniały, martwy język urzędowego kwestionariusza z prawdziwym obliczem ludzkiego życia.	PRAWDA	FAŁSZ
Lingwistyczne zabiegi poety zmierzają do odkłamania mowy.	PRAWDA	FAŁSZ
W swych utworach Stanisław Barańczak ośmieszał wieś	PRAWDA	FAŁSZ